Huszonharmadik évfolyam. 29. szám. Debrecenben, 1903. julius 18.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utcza 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltetnek.
Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A cél felé.

(Folytatás és vége.)

De már erre igazán lehetetlen nekünk is ugyanazt nem mondani, a mit Kölcsey mondott volt: „Emlékezünk ugyan a rettenetes versre: sangvine fundata est ecclesia! De azért előbbeni állításunknál maradunk. Nem, a szeretetreméltó vallásban nincsen hiba.“

Ugy van. A kristianismus anyaga quintessentiájában, tiszta fény és éltető melegség. Hogy ezt a fényt és melegséget, az anyag hatalma alatt levő s igy az örök szeretet centripetális erejétől divergáló lelkek, országok lángbaborítására és eretnekek tömeges égetésére használták föl, éppenséggel nem bizonyíték annak a vallásnak a *hibás* volta mellett, a mely fényének intensiv erejével, melegségének termékenyítő voltával annyiakat áldott, boldogított, annyiakat vezérelt és vezérel vissza-vissza az élet örök hatalmu létrehozójának s fentartójának hü szolgálatára s imádására.

Nevetségesebb és bosszantóbb absurdumot képzelni sem tudok, mintha valaki gáncsolná a tüzet, s pláne éppen a napnak melegét, mert amaz esetleg — perzsel, és emez örjítő betegséget szül: szuródást az agyban.

V.

Az universum genesisét ismerjük valamenynyire a biblia egyszerü előadásából s a természettudósok speculativ nézeteiből, hypothesiseiből. A biblia idevonatkozó előterjesztése tiszta, világos, egy gyermek által is felfogható.

Isten teremtette a mennyet és földet „Légyen“ szavával. Teremtette az egész universumot 6 napon át, tehát nem egyszerre, hanem gradatim, fokozatosan, a létérdekeknek megfelelően. Külön állott elö a sötétség, a világosság, a „kiterjesztett erősség“, a firmamentum, a tenger s a föld, és a földön az állatok a puhányoktól kezdve a rhinnocerusig, végül a „homo sapiens“ az ember. Mindez az „ő szavá“-ból, a semmiből.

A geologusok, csillagászok, természetphilosophok elfogadják *Kant* alaptételét, melyet *Laplace* fejtett ki egész rendszeresen s a mely szerint, a finom elosztásban gomolygó kosmikus ködből, az egyes részecskék kölcsönös vonzása folytán, golyóalakok váltak ki és állottak elő. Ezek a golyók lebegő mozgásban voltak szintén s a lebegés közben találkozó parányok egyesüléséből lettek a vegyi elemek, a melyek ismét nagyobb csoportokban tömegesülve egyenetlen sürüségü folyadékgolyókká lettek és pedig nem kevés számban, tovább-tovább keringvén az eredeti központ körül. Majd éppen ezek a nagyobb tömegü golyók kisebbekre szakadtak, vagy gyürüket bocsátottak ki magokból a röperő folytán stb. stb. Eddig körülbelöl megegyeznek mindannyian.

A geologusok nézetei azonban már eltérők arra nézve: vajjon minő változásokon ment át p. o. földünk a golyóvá alakulás után. Vannak (p. o. Catta Bernát), a kik azt állítják, hogy a tömörülés közben iszonyu hő fejlődött ki földgömbünkön s ez nagy mérvben folyt bé ennek physikai élete további kialakulására. Vannak mások (p. o. Bischoff, Volger) a kik nem ismerik el, hogy az akadályok nélküli (? !) tömörülés alkalmával hőség fejlődött volna ki, azt állítván, hogy az egymáshoz vonzódó parányok, minden különösebb procedura nélkül egyszerre tömörültek stb.

Mindezt csak azért hozom elő, hogy rámutassak elöször is arra, miképp szerintem a bibliai előadás s a természetphilosophok állítása az universum elöállását, genesisét illetöleg essentialiter egyező. A különbség csak az, hogy a biblia nem részletez; tömecsek tömegüléséröl s

más efféle minutiosiásról nem szól, nem beszél; elötte a lényeg a fö.

De elöhoztam, másodszor különösen azért, hogy az universum fokozatos fejlödésére rámutassak; arra a fejlödésre tudniillik, a melyen ugy a biblia, mint a természettudósok szerint átment, mig a kivánatos fejlettségi fokára eljutott. S hogy rámutassak arra, hogy: ime, éppen a fény s a hö, mint az eleven, mozgólét alapforrása és tovább képzöje szintén csak fokozatosan vált ki s kezdte meg és teljesité functióját. Elöbb sötétség volt; ebben nem keletkezhetett eleven, mozgó élet s nem indulhatott neki a tenyészet. Azután szükségszerüen kivált a világosság s az universum egyes részein ahoz képpest lett intensivebbé a fény s a hö, a mint magok az egyes részek elöbb-elöbb haladtak a kialakulásban s ahoz képpest lett az a fény és hö intenzivebb, s igy magok az ezen hö és fény birlalásában osztozó universum rész-egyedek ahoz képest lettek tökéletesebbek, a minö mértékben szivtak föl, vagy vettek át magokba a központi eröböl.

Ime a mi naprendszerünk legszélsö bolygója: a Neptun. Az universum emez egyede 4448 millió kilométernyire van a mi központi világunktól a naptól. Természetes, hogy nem képes annyi fényt és höt átvenni a központból, mint bármelyik hozzá jóval közelebb eső. Annálfogva az élet is olyan, annak megfelelö lehet ott. „Végtelen és elképzelhetetlen különbségnek kell létezni a különféle világok között: e világok mindegyikén a lények — az elsötöl az utolsóig — oly alakkal birnak, mely belsö összefüggésben áll azon erökkel, melyek az általok lakott gömbön müködnek.“* S Flammarion szerint „lehetnek oly világok is, hol nem alszanak soha, valamint olyanok is, hol mindig alszanak. Ilyen élet lehet talán a Neptunon is.“** Szóval a központi erönek hatása növekszik vagy csökken a közelség vagy távolság szerint.

Megvallom, hogy a mi kis világunkat a makrokosmossal együtt abban a viszonylatban feltüntetve, a mint én most itt megkisérlem, sehol nem olvastam. De talán nem követek el merészséget, ha én ezt a viszonylatot egészen természetesnek fogom fel, s az universum alaptörvényét egyetemlegesen kihatónak tartván, nem csak az anyagi, de a lelki világra nézve is, másként nem vagyok képes megmagyarazni magamnak azt a fejlödési processust, a melyen a mi kis világunk lelki életképzödése átment vala s a mely tart maiglan is.

Ha már az universum egyes egyedein a fény és hö fokozatosan lépett elötérbe: a „homo sapiens“ anyagán belöl ható és munkálkodó örök központi erönek is gradatim kelle érvényesülnie

* Flammarion: „Népszerü csillagászattan.“ 16. lap. Ford. Hoitsy Pál.

** Lásd u. o.

TÁRCA.

A mult és a jezsuiták.

Egy kézirattöredék került a kezembe. Kopottas gyürött ugyan, de gondosan örzött helyen lehetett, mert valódi korát a körülmények miatt meghatározni nem tudom. Jezsuita irja, de 1773-ban XIV. Kelemen pápa öket eltörölte. Azt pedig nem hiszem, nem hihetem, hogy valaki a jelen és mult században ilyet irhatott volna.

Hanem ha elolvassa az ember, önkénytelenül is elszomorodik azon, hogy kik voltak azok, kik a magyar ifjuság első rangu neve öinek cimére igényt tartottak? Hogyan lehettek volna ezek a szellem felvilágosodottságának bajnokai? Nem is voltak. Hiszen ök a szellemi ujitás harcosainak halálos ellenségei, birái, hóhérai voltak. Ugyan mi jót várhatott és várh tna ezektöl a protestantismus, de az egész liberalismus?

Önkénytelenül elvonul elöttem a szerencsétlen Spanyolország sorsa. Ilyenek voltak államférfiai és vezetöi. Ezeknek köszönheti, hogy csak az európai egyensuly eszméje tartja bennök a létet, mert se physikailag se szellemileg nem illenek bele a XX. század mozgató eszméinek keretébe. Rá jöttek ök is erre, de már minden késö. Annyi századon tartó szellemi halált, a papi uralom által elöidézett hátramaradottságot helyre hozni többé nem lehet. Kincs-, pénzszerzési vágy bármi uton, a sötétség szelleme kandikál ki e kéziratnak minden sorából.

Érdemes, hogy egy kis vonással hozzájáruljon, jelenleg ugyan nem veszedelmes, de még élö alattomos ellenfeleinknek leleplezéséhez. Eleje és vége hiányzik. (Az iráshibákkal és hibás központozással közlöm.)

„hogy az én felyebbvalóimmal Colegium Igazgatójának tudtával és a mi Jézus társasagainknak közönséges Ironneiáliussának tudtára a kik jónak lenni itélték és ezen rövid munkácskámat az egész anyaszentegyház gyülekezeti jónak lenni megpróbálták és Privilegium munkát meg is ajándékozták, hogy ez világnak következendö nagy szükségeikben megsegitessenek vagy ha valami klastromok sok szerencsétlenségek által elrontatak, hogy az elöbbeni fényes állapotjában felállithasson vagy haszon kincsel szerezhessen magának, ezen könyvecske által magának és felebarátjának kárát eltávoztathassa ezen okból örök emlékezetre és a következendöknek nagy hasznára meghagytam, Privilegiumokkal megerösitettem ki is nyomtattam én bizonyosan igérem az én Papi hivatalmam által, hogy a ki ezen könyvecskével fog élni (furcsa reklám) mindent megnyer ha a következö rendszabályokhoz magát alkalmaztatja és azt erösen megtartja.

Legszükségesebb megtartások.

1. Tiszta legyen a lelki ösmeretében és minden

mind a fény, mind a hő alakjában. Világosabban szólva: a vallásnak is kellett lennie kezdetleges alakjának, kevésbbé ható s átalakító, tenyésztő erejének — az emberiség életében. S hogy az igy van, azt mutatja nemcsak a vallásos eszmék fejlődésének a története, de még szembetünőbben a vallásos életre hivatott emberanyagnak, a vallás hatása folytán tanusított életnyilatkozata.

A makrokosmos egyes világtestei már réges-régen fölvették szabályos, törvényszerü alakjukat, a rájok rendszeresen ható központi erő befolyása következtében, mikor a mikrokosmosban még mindig csak a kialakulás folyamata tart vala, és mikor végre aztán „az idők teljességében" a „primum agens" incarnálta ama „Légyen" szóban megnyilatkozott potentialis erejét s a mi globusunknak ajándékozta, hogy *„minden valaki hiszen ö benne, el ne veszszen, hanem örök élete legyen."* És én nem győzöm eléggé csodálni az örök fővalóságnak azt a bölcseségét, a melylyel nemcsak a makrokosmos életét berendezé, hanem a mi kis világunknak is lehetőséget nyujta arra, hogy örök célja szerint éljen, fejlődjék és tökélyesüljön, mindaddig mig — a mint erre már elöbb is rámutattam — ki nem mondandja azt a dicsőséges, a mi kis világunkra nézve célhoz jutást jelző epilogust: „elvégeztetett!"

Nem csak az universum makrokosmosának van tehát réges-régtől fogva állandó központi ereje, mely a centrifugális tendentia mellett is folyton-folyvást föntartja az egyensulyt az universum anyagi világában, a mikor egyuttal a tökéletesedés végcélja felé is viszi folyton-folyvást amaz óriási anyagvilágot, hanem a mi kis világunk is bir már ama központi erövel, a honnan kiáradó fény és hőhatás üdvösen forgó életpályáját biztosítja, az anyag fölötti harcban szakadatlanul edzi, magasabb, tisztább, nemesebb, tökéletesebb életerő kifejtésre képesíti, hogy végre a célt elérvén vele, önmagába felolvassza s önmagával együtt egy végtelenül szép, tökéletes, örök élet részesévé tegye.

Kell-e mondanom, hogy ez a csodásan kedves központi ereje a mi kis világunknak, a szentháromság egy igaz Isten második személyéből, az Ur Krisztusból sugárzik felénk, öntödik belénk szakadatlanul az egészséges hit oxidáns, éltető levegőjén keresztül?!

Ugy vagyok meggyőződve, hogy az örök alkotó végcélja az universum teremtésében nem egyéb, mint magának az universumnak s ebben természetesen a mi kis világunknak az odáig való tökéletesedése, hogy az örök akaraterőnek hódolva éljen, hasson és munkálkodjék az időknek végeiglen.

Az universumban csak egynek nincs szüksége a tökéletesedésre, mert Ő maga az absolut tökély: a nekünk adatott testesült „Logos",

---

vétek nélkül, azután kell három vagy öt szent misét szolgáltatni (önzetlenség) a szt. Háromságnak intézetére hogyha pedig a szt. mise szolgálatáért meg nem fizet hetne, a szent mise halgatása alatt evvel a könyvecskével jelen legyen.

2. kell nekie lennie még három vagy öt szentelt gyertyájának is.

3. azt minden keden vitesse végbe, vagy nappal vagy pedig éjjel 11 és 12 óra között a szobába vagy a szabad ég alatt mégis hasznosabb ujság előtt (ujhold) mint ujság után, vagy ujságba három nappal lehet ugyan ujságban is olvasni.

4. Ha jó merész maga is olvashatja bizonyosan igérem hogy semmi baja sem lészen; Ha mindent ugy elvégez mint iten vagyon.

5. Álljon vagy térdeljen napkelet felé a házban vagy a szabad ég alatt.

6. Ha a kincs mit kérsz e földön van e könyvecskét ted a tetejére a hol a kincs fekszik (erre azt is mondhatom amit Huss János mondott O sancta simplicitás! de talán ennél is több) és három marék földet ves rá s had rajta 24 óráig.

7. Miután ott 24 óráig áll, azután vedd ki a könyvet és annak intézésére 3 szent misét szolgáltas, vagy ha nem fizetheted a szent misét akkor a 3-ik szent misén jelenjél meg a könyvecskével és esztett elvégezvén egy óráig imádkozzál vagy a háznál vagy a kiterjesztett ég alatt, ha azon kincset vagy magának vagy valamely felebarátjának szükségére akarja használni bizonyosan megfogja nyerni, azt ha pedig nem tudja hol fekszik a kincs bizonyosan megkapja azt, csak a felyebbvalókat tartsa meg melynek igazságos valóságáért Én Erkardus atya azt esküszöm az én Papi hivatalomra, hogy megkapja azt, ha pedig ezen könyvecske valami tudatlannak a kezébe jönne s evvel élni akarna szerezzen egy Deákot vagy egy bátor olvasó embert társul, mert másképpen legkönnyebben szerencsétlenül járna, a mellett mihint megkapta a kincset mindjárt osztozon meg vele társával azután ki ki közülök a szegényeket szükölködőket segitsék és a Purgatoriumbeli lelkekért misét szolgáltasson.

8. Hogy ha pedig azt miként meg nem kapná, gondolkodjon, ha még valami vétekben nincsen-e? a kit meg nem gyónt, vagy még valamit elfelejtett, tehát ujra gyónjon meg és ugy kezdje ujont ismét, valóban megnyeri azt amit kért, mikor pedig megyen a gyónáshoz a szegényeknek adjon legalább 41 pénzt, mondja meg, hogy az ő intenciójára vagy feltett szándékára imádkozzanak, hogy ha pedig vétek nélkül vagyon vagy nem szokott valami halálos vétket elkövetni bizonyosan megnyeri azt amit kiván.

9. A lelkeknek elküldetésében és kényszerítésében a következőkre igen kell ügyelni, meg kell mondani a pénz minőségét és summáját, meg kell mondani honnét hozza azt, micsoda formában jelenjen meg s milyen

a mi kis világunk lelki központja, az Ur Krisztus. Absolut tökély, mert nem más incarnálódott Ő benne, mint az örök, absolut szentségü és tiszta tökéletességü atyai akarat, az az édes atyai akarat, mely *mindeneket idvezíteni akar.*

A paradicsomban elesett Ádám ezt az atyai akaratot ignorálta, midőn áthágta ama tilalmat: „Im e fának gyümölcsében ne egyél!" Evett, elbukott. Mert a földi salak tanácsát követte. Az atyai idvezítő akaratnak ellenszegült Ádám és ivadéka keserves iskolán ment keresztül; de amaz örök központi szeretet mégis megmenté a halálnak halálától; megsemmisülni végképp nem engedé; söt megeléglé bünhödését; kimutatá neki azt, a kiben iránta megengesztelödött s a ki által Ő hozzá mehet ismét, hogy nála örök élete legyen.

A *fiában* megengesztelödött Isten által nyujtott eme vallásban a legtisztább és legnemesebb emberi vágy teljesült: ismét azé lehetni, a kié voltam s a ki nélkül az élet céltalan — nulla. Az örök atyai központi szeretet egyesülve a felé való emberi vágyódással im igy segítette diadalra az anyag fölötti uralmát a léleknek. Igy segíti azt diadalra maiglan is.

A mi kis világunk kétségtelenül gyarló, bünös, borzalmas iszonyuságokra vetemedni képes, mihelyt az anyag természetében rejlő erőnek engedve, extravaganter eltávolodik amaz örökké fénylő, édes melegséget sugárzó lelki központtól. De még iszonyu büneiböl, a vétkek sötét borzalmasságaiból is kiépülni tudó, ha engedve ama központi vonzó erőnek, vissza hajlik az atyai akarathoz. Számnélküli azoknak a száma, a kik ilyenképpen nem hogy elvesztek volna büneikben, söt inkább a vallásos hit által fölébresztett s ápolt tiszta erkölcsiség birtokába jutván, a tökéletesbülés utján haladva adták vissza lelküket annak, a ki adta volt azt. Söt, ha talán a mi szemeink szerint hitvány véggel végezték is itt, a mi kis világunkban, ha biztosan nem tudjuk is, de sejthetjük, hogy az isteni örök atyai akaratra nézve, nem minden cél nélkül folyt le isteni életünk. Az örök irgalmu atyai szeretet a legkeserübb valamiböl is képes édeset fakasztani. És ha ez csak sejdítés volna, már akkor is megérdemelné, az ezen sejdítést bennünk fölébresztő positiv keresztyén vallás, hogy fölibe helyezzük, teszem föl, a materialismusnak, mely átalánvéve egy sivár végben végzödö küzdelmes életen kivül, egyébröl hallani sem akar.

Mégcsak pár szót.

Bámulatos oktalanság a materialisták és természetimádók álláspontja. Amazok tudják dicsöíteni az anyagban rejlő erőt, emezek tudják imádni a teremtettségben a szétszórt szépséget. Nem birják észre venni, hogy a változó és muló *okozatot* dicsöítik és imádják, mig magát az *okfőt*, a minden erő és szépség forrását és

---

pénzt hozzon minden késedelem nélkül, minden sebesség és csendülés nélkül és azt a helyet meg kell jegyezni hová tegye a pénzt és menjen a cirkalomba, hogy gonosz lélek nekie ne ártson s mongya a gyónáshoz és poenitentiához való Imádságokat, mit a gyónás után kapott a circulust pedig szentelt krétával kell megjegyezni miként megvagyon irva.

Itt következnek azután az imádságok, mint a szent dolog kezdete, Szt. János evangélioma eleje. A szt. gyónáshoz való imádság stb.

Első kényszerítés.

Halod-e te Ropi az az Lélek én téged Istennek méltatlan szolgája, téged hivlak, téged akarlak, téged esküttetlek az öröké valóság által a melyből a legmindenhatóbb Isten származik, esküttetlek téged az Isten mindenhatósága által, hatalma által mellyek felvan ékesitve az Ég és Pokol, esküttetlek téged a szt. Háromságnak eloszolhatatlan, mérhetetlen egyességek és szövetség által az Isten igéje által és az Isten igéje testé létele által.

Második kényszerítés.

Halod-e te Ropi én téged hivlak téged esküttetlek a legfelsőbb Istenség és hatalom által, a szent Háromságnak mérhetetlen hatalma által, esküttetlek téged a szent Misének Imádságai által az ő kedvesei által a kiöntetett vére által esküttetlek Nóénak, Jákóbnak és Tóbiásnak jóságok által, alázatosságok által és engedelmességek által mellyel az Isten Kaint megátkozta, Messiásnak az égi táborban hivatala által, esküttetlek Mózesnek, Áronnak állitásai által mellyel a Messiásnak engedelmeskedett, hogy ezen állapotban, csendességben dühösség nélkül, hamisság nélkül Szerzetes Papi ruhába jelenjél meg nekem v. nekünk és hozzál 3,330,000 drb. aranyat v. ezüst v. a földből vagy a tengerből, v. annak fenekéből a mi köztünk járandó lesz, vagy onnan a hol felesleg van.

Harmadik kényszerítés.

Halod-e te Ropi az az Lélek téged hivlak téged esküttetlek a 12 nemzetség által Ábrahámnak áldása által én téged esküttetlek az Isten haragja által mellyel volt az Isten az izraelita nép ellen, midőn az arany borjut imádta volna, tégedet.

* * *

A töredék itt megszünik, egy részt jó, mert szinte hallottam, hogy Belzebub szolgáival hogy hordja az aranyat a kényszerítőnek, de kár is, mert jó lett volna tudni, hogy mi mindenre fogja még az engedelmes lelket kenyszeriteni.

És most attól a ki ezt végig olvasta kérdem, hogy mit gondol vajjon előbbre vannak most mint ekkor voltak? Nem! Én ezt tartom, mert akkor nem üldöznék őket Spanyolországban.

M.-Sziget.

Közli:
Kelemen Ferencz,
tanár.

alkotóját diffamálják. Ez a diffamáns lenézése és tagadása minden valóban isteni örök akaratnak, sülyeszti korunk felvilágosultságot mimelő gyermekeit az immoralitások szörnyen gyalázatos posványába. És ha ilyeneket kell látnunk akár a pusztán socialis élet, akár az egyháztársadalmi világ egyik-másik körzetében: jusson eszünkbe mindannyiszor, hogy az universum makrokosmosának egyes egyedei, noha a centripetal erő zablája féken tartja őket, nem egyszer hatnak egymás pályafutására zavarólag, különösen a nagyobb fajsulyakkal imponálók a kisebb kaliberüekre és azokra, melyekhez közelebb eső pályakörben mozognak.

Az a zavar, a mely ilyenformán az universum makrokosmosában keletkezik ottan-ottan, a csillagászok bizonysága szerint akárhányszor kiegyenlítődik minden katasztrófa nélkül; de bizony sokszor meg katasztrófát is szülnek, pedig ott sokkal élesebb szemek örködnek a rendföntartása fölött, s hatalmasabb kezek tartják a gyeplőszárat.

A mi kis világunkban erkölcsi degenerációban jelentkeznek az e nemü zavarok, az egyes körzetekre ható egyedek decadens életiránya folytán. Nos, nekünk, kik amaz örökké világosító és örökké tisztító központ légkörében fördetjük lelkünket, az e nemü irányzat ellen kell küzdenünk szivósan és kitartóan, lent és fent a hová csak el- behatolhatunk. Öldökölnünk kell a decadens élet sivár céltalanságának szerelmét, amaz isteni, örök cél szakadatlan revelálásával, melyre az universumban a makrokosmossal együtt a mi kis világunk is hivatva vagyon.

Hangoztatnunk kell mint a hogy *Gróf Kunn Géza*, magyar református szent egyházunk emez épp oly tudós, mint mélyen vallásos lelkületü fia az erdélyi egyházkerület mult évi értekezletén hangoztatta volt, hogy: „választanunk kell Pán és Krisztus között, a kettőt egyeztetni nem lehet, valamint a pantheismust sem lehet egyeztetnünk a keresztyénséggel s épp oly kevéssé, mint az anyagelvüséget a materialismust az utóbbival . . . A materialismus nem hogy az erkölcsi élet szinvonalát emelni tudná: az erkölcsi jóról, a rosszról még számot sem tud adni; a jónak és rosznak elvét semmiképpen kifejteni nem tudja".

Ugy van!

Az igazi kristianismus az, mely a testből és lélekből alkotott embervalóságot egyedül képes mindinkább-inkább megtisztitani földi szenytől, földi salaktól; ez amaz áldott fény és hőforrás, mely az élet mindennemü viszonylatában egyedül szülhet tenyészetet, fejlődést, virulást; ez ama központi erő, a mely egyedül vezérelheti mikrokosmosunkat az üdvös irányban, az örök isteni cél fele.

Család, iskola és templom ennek a felségesen éltető, örök tiszta életelvnek a hangoztatásával telittessék. Söt ezzel sem elégedjünk meg; ne csupán ajakinkon zengjen az, de magán életünk is ugy át legyen hatva attól, hogy annak predikálása gyanánt hasson mindenkoron.

Nem elbizakodva járunk tehát, mint a kik már célnál vagyunk; söt inkább a nagy Tarsitával nyiltan meg kell vallanunk: „Atyámfiai! nem állítom, hogy én a célt még elértem volna. Egy dolog vagyon pedig: azokat, melyek hátam mögött vannak, elfelejtvén, azokra pedig igyekezvén, a melyek elöl vannak, a cél felé futok, az Istennek a Krisztus Jézusban való mennyei hivatala jutalmának elvételére. (Filip. III. 13. 14.)

Szóval: excelsior és mindig csak excelsior! S igy valósuland mikrokosmosunkban az Idvezitönk által elébünk tüzött cél: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes!"

Nagyrábé, 1903. jun. hó.

F. Varga Lajos.

A kultusz.

Sok szó esett már az egységes liturgia érdekében, mióta a törvénytervezet feltárta a szomoru valót, hogy a zsinat e nagy égető szükség érdekében semmit sem szándékszik tenni. Pedig e közönbösség határozott gyilkosság az egyház ellen. Ezt mi lelkészek legjobban tudjuk. Részemről ezért vártam legjobban a zsinatot.

E lap is „erős" szószólója ez ügynek; s helyesen. — Én most tulajdonképpen nem is erről, hanem kultuszunkról akarok egyet-mást elmondani. Csak azért emlitem a liturgiát is, mert a kettő szoros kapcsolatban van egymással. A kultusz és liturgia oly szoros összefüggésben van egymással mint az egész és részei. A kultusz a cél, a liturgia az eszköz. A kultusz a keret, a liturgia az alkotó rész.

Egész természetes tehát, hogy egyiknek a hibáját örökli a másik is. Ha rozogák az épület falai: olyan maga az egész épület is.

Liturgiánk határozatlan: olyan kultuszunk is. Pedig a mily nagy ereje és tekintélye Rómának az egységes kultusz és liturgia: olyan gyöngeségünk nekünk a mi nem egységes kultuszunk és liturgiánk.

De van a mi kultuszunknak más nagyobb hibája is, melyen segiteni kellene és lehetne. Tagadhatatlan s feltünő a mi kultuszunk *ridegsége*. Ennek oka abban rejlik, hogy a református kultusz a fősulyt az értelemre helyezi, az érzelemmel nem sokat törődik. Pedig a vallás nemcsak az értelem hanem az érzelem dolga is. Szakitanunk kell elébb utóbb a merev formával s ugy kell berendeznünk kultuszunkat, hogy ott nem csupán az értelem, hanem az érzelem is bővebb táplálékot találjon. Éneklés terén az uj énekeskönyv egy szép és régóhajtott, korszerü lépés lesz e cél felé.

Sokan félnek a legkissebb ujitástól is, azt mondván, hogy ez pápistás visszafejlődés. Pedig lehet ne-

künk bibliai alapon is reformálni kultuszunkat; hiszen mi hirdetjük „eclaesia semper reformari debet!“ és sohase reformáljuk. Valljuk be őszintén, hogy kultuszunk ridegsége miatt sem a népre sem a müvelt uri osztályra nem igen hathat. Ezért van, hogy a nép a baptizmus karjaiba dobja magát, az uri osztály pedig katholikus misére s processiókra jár. Hathat-e a nép szivére a folytonos értelemhez szóló predikáció, melyet ujabban némelyek hogy szebb legyen megtömnek Madáchból és Shakespeareből vett idézetekkel? Nesze neked szegény földmivelő magyar nép! S megyen nazarénusnak, hol kiénekelheti magát kedvére s a bibliát egyszerübben magyarázzák. És a müvelt osztály, mely mindenütt a müvészet és haladás vivmányait látja, fellelkesedhetik-e a mi nagyobbára porlepte, néhol még diktálással ékeskedő templomainkban?

Távol áll tőlem a pápistaság érzete, Isten ments! Egyházam féltett jövője lebeg előttem! Én az egyháziatlanság okát ebben is látom. Bár volnék rosz próféta.

Ezekből szerintem önként következik, hogy kultusunkat nem csupán egységessé tenni, sőt *lényegesen reformálni is kellene.* Természetesen református szellemben, bibliai alapon. Hiszen Jézus mondá: „Legyetek tökéletesek!“

Vonzóbbá kell tenni a kultuszt. Sokan nyiltan bevallják, hogy azért nem urvacsoráznak, mert az urvacsorai szertartás igen hosszu. S kérdem, van-é vagy nincs igazuk?

Nem nagy dolog volna vonzóvá tenni p. o. a konfirmációt, hogy várva várná azt a szép napot gyermek és szüle egyaránt. A „Prot. Lap“ az elmult évben közölt pár külföldi református konfirmációi szertartást. Igen szép a sweizi, s azok mégis reformátusok, senki se vádolja őket pápistaság bünével.

Ott van a bibliaolvasás nyilt kérdése. De a leányzó alszik. Mi kezébe adjuk a népnek a bibliát; az persze nem olvassa azt. Vajjon nem volna-e célszerübb vasárnap az egyik imádság és Uri imádság helyett egy alkalmi részt olvasni fel a bibliából? Igy sokszor csak egy verset olvasunk ünnepen is. Hát a diktálás meddig fog még divatozni nagy gyönyörüségére a füleknek? Milyen szép pl. a lelkészavatás szertartása. Bezzeg vannak akkor a járdán is a debreceni nagytemplomban. Vidékről is beözönlenek. Tarthatnák a plebánusok az utcán is akkor a misét, a református ember a nagytemplomba menne.

Hát a lelkészbeiktatás? Vajjon nem célszerü-e vonzóvá tenni e szertartást? Ez is sokféle. Néhol teljesen mellőzik azt. Tudok esetet, mikor esperes-lelkész — és pedig oly városban, a hol kath. püspök székel — minden szertartás nélkül foglalta el hivatalát s mondotta el beköszönő beszédét. S kérdem jól van-e ez igy?

Láthatjuk e pár példából is, hogy kultuszunk reformálását egyházunk jólfelfogott érdeke követeli.

Tudom, hogy a jelen zsinaton e dolog már késői. Remegő szivvel bár, de meghajlunk az uj hiányos törvények előtt. Jó szerencse hogy az ügy csak 10 évre fog elnapoltatni. Addig a leányzó felett virasztani fogunk. Talán majd egy másik zsinat fel fogja támasztani azt. Addig tartsuk nyilvántartásban ez ügyet. Bizonyára fontosabb mint a papi egyenruha kérdése. Addig szóljanak hozzá, adjanak tervezetet a külföldi református egyházak szertartásait is jól ismerő tudós tanárok, vagy lelkészi értekezletek is.

Őry Tamás,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Tájékozásul az 1903—4. iskolai évre.

A debreceni ev. ref. theologiai és jogakadémiánál a javitó- és pótkollokviumok végett szeptember 2. déli 12 óráig kell jelentkezni az illető *dékáni* hivatalokban; magok a kollokviumok szept. 3. d. e. 9 órától tartatnak, mely határidőben a dékáni hivatalban az érdekeltek pontosan jelenjenek meg.

Alapvizsgálatok iránt a kellőleg felszerelt kérvényeket ugy a hittan-, mint a joghallgatók szeptember 4-én delig nyujthatják be a dékáni hivataloknál. *A theol. alapvizsgálat, valamint a jogi alap- és államvizsgálatok szeptember ötödik napján reggeli nyolc órakor kezdődnek.*

Bentlakás, tandijkedvezmény s tápintézet elnyerése iránt a kérvények ***augusztus hó huszadik napjának déli 12 órájáig*** adandók be az illető dékáni hivatalokhoz. *E kérvények elintézéséről az akad. igazgatóság szept. 2. napján a hirdetési táblán közzéteendő kiirás utján értesiti az illetőket.*

A tanév ünnepélyes megnyitása 1903. szeptember 9. napján fog megtörténni a nagytemplomban d. e. 9 órakor kezdődő istenitisztelettel.

A kik akadémiai hallgatókul felvétetni ohajtanak, kellő bizonyitványokkal ellátva, személyesen jelentkezzenek a háznagyi hivatalban, hol a bizonyitványok átadása után teendőikre nézve a további utasitást megkapják.

A felvételre jelentkezett egyének az igazgató által való bevétetésökről a hirdetési táblán közzéteendő értesités után, a kitüzött időben, a törvények aláirása, beiktatási, tan- és egyéb dijak befizetése s nevöknek az anyakönyvben való beirása végett a háznagyi hivatalban megjelenni kötelesek, a mikor a törvények aláirására bocsáttatnak, a beiktatási és tandijat, *egyidejüleg az előző tanévről, vagy tanévekről való összes tartozásaikat befizetik.* Az anyakönyvbe nevöket beirják, a rovatokat betöltik s ezáltal magokat az akadémiai törvényeknek alávetik.

Ezek után a tanulmányi akad. törvényeknek és szabályoknak s a nevökre kiállitott lapszámozott leckekönyvnek egy-egy példányát a háznagyi hivataltól átveszik. *A beiratási és tandijnak s az előző tanévről, vagy tanévekről való összes iskolai tartozásoknak kellő időben való lefizetése nélkül senki tanulónak nem tekintetik s indexének aláirására nem jelentkezhetik.*

Kik nem azon évben jelentkeznek fölvételre és beiratásra, a melyben érettségi vizsgálatot tettek, késedelmük indokolása mellett hiteles okmánynyal tartoznak igazolni, hogy az érettségi vizsgálatuk letétele óta lefolyt időt hol és mivel foglalkozva töltötték el. Más intézetből átlépők *távozási bizonyitvány* nélkül fel nem vehetők.

Az első félév kezdődik szeptember 1-én s tart január 15-ig; az előadások pedig a karácsonyi szünidő kezdetéig tartanak. A felvétel, beiktatás szeptember 8 első napján történik, e határidőn tul további 8 nap alatt, csupán figyelembe vehető esetekben engedélyezheti az akad. tanács, vagy ennek jóváhagyása reményében az akad. igazgató a felvételt. Ha azonban valaki legyőzhetetlen akadályok miatt tovább is késnék, az elhárithatatlan akadály bebizonyitása esetén, püspök ur által okt. hó 15-ig még bevehető, de a későbben történt jelentkezés már figyelembe nem vétetik. Az

első félévi kollokviumok január 15-ig felveendők. Az előadásokra való jelentkezés az első félévben szept 9., 10. és 11. napjain az egyes előadó tanárok által kitüzött helyen és órában történik. A jelentkezések megtörténte után a leckekönyvek az illető dékáni hivatalba adandók be felülvizsgálat és beiktatás végett. A ki ezt elmulasztja s ennélfogva származási ivét nem rendezi, hallgatónak nem tekintetik.

A második félév kezdődik január 20-án és tart junius végéig. A beiratkozások ideje jan. 28-ig, az aláirások ideje jan. 31-ig terjed. A második félévi előadások kezdődnek febr. 1-én s tartanak junius 15 ig. Ha valaki jan. 31-ig, mint záros határidőig leckekönyvét alá nem iratná, csakis további 8 nap alatt s egyedül az akadémiai tanács vagy ennek utólagos jóváhagyása mellett, az akad. igazgatótól nyert engedély alapján jelentkezhetik leckekönyve aláirathatására. A leckekönyvek a második félévi jelentkezés után is beadandók, éppen ugy, mint az első félévben, az illető dékáni hivatalban.

A dékáni hivatalhoz beadott indexeket a főnévkönyvbe való bevezetés után a háznagyi hivatal osztja ki, a mikor is az index csak személyesen vehető át.

Az akadémiába való első felvételkor 5 korona 20 fillér beiratási dij fizetendő.

A tandij az akademiai tanszakokon egész évre 60 korona. A tandijon felül minden joghallgató kórházi és tisztogatási költség cimén még 6 korona 20 fillér járulékot fizet évenként. Ugyanis a tiszántuli ev. ref. egyházkerület közgyülésének 1901. évi május hóban hozott 90 számu határozata értelmében, az 1901. szept. 1-én életbelépett főiskolai betegsegélyző pénztárnak minden főiskolai tanuló kötelezett tagja s az akad. hallgatók e célra évenkint és fejenkint 6 koronát fizet nek, félévi egyenlő részletekben, a mely dij senkinek el nem engedhető. E dij fejében a fennálló szabályok korlátain belől ingyenes orvosi kezelést, gyógyszert és kórházi ápolást nyernek betegségük esetén.

A hittanhallgatók közül: egész tandijat egy sem fizet, — fél tandijat, vagyis 30 koronát fizet a létszám $^5/_6$ része, — negyed tandijat, vagyis 15 koronát fizet a létszám $^1/_6$ része. Ezen utolsó hatodrészből az ujonnan jött, teljesen szegény és sem tápintézeti kedvezményben, sem ösztöndijban nem részesülő hittanhallgatók közül 4 tandijmentesen is felvehető. A joghallgatók közül: egész tandijat, 60 koronát fizet a létszám $^4/_6$ része, — fél tandijat, vagyis 30 koronát a létszám $^1/_6$ része, — negyed tandijat, vagyis 15 koronát a létszám $^1/_6$ része. A 15 koronás tandijfizetés kedvezményében csakis azok a szegény és legalább jó osztályzatu bizonyitványnyal biró tanulók részesíthetők, kik sem tápintézeti dijkedvezményben, sem ösztöndijban nem részesülnek. Ujonnan jött, teljesen szegény és sem tápintézeti kedvezményben, sem ösztöndijban nem részesülő s legalább jó osztályzatu bizonyitványnyal biró 4 hallgató tandijmentesen is felvehető. A magasabb tanfolyamokat hallgató akadémi tanulók (3. és 4. évesek) tandijkedvezményben rendszerint nem részesülnek. (Isk. törv. 20. §.)

Az évi tandij két részletben, a beiratkozásra kitüzött idő alatt mulhatatlanul befizetendő. A járulékok az első félévi részlettel együtt szedetnek be. Beiratkozásra jelentkezés előtt az előző tanévi iskolai hátralékos tartozások haladéktalanul befizetendők.

Bentlakási dij egész évre 20 korona, mely a tanév elején beköltözés előtt egyszere fizetendő. Ezen dij lefizetése nélkül ideiglenes lakás sem nyerhető.

A tápintézet tagjai: *a*) ingyenesek, *b*) évi 40 korona pótdijat, *c*) évi 80 korona pótdijat, végre *d*) évi 140 korona egész dijat fizetők. Minden tápintézeti tag — az ingyenes is — teritéki eszközök használata cimén egy évre 8 koronát fizet. A dijak két részletben előre fizetendők, és pedig mivel a ***tápintézeti étkezés már szeptember 4. napján kezdődik***, fizetni köteles:

1. tanév	kezdetekor	a	140 koronás	78 kor.	20 fillért.
„	„	a	80 „	46 „	40 „
„	„	a	40 „	25 „	20 „
„	„		az ingyenes	4 „	— „
2. február	1-én	a	140 koronás	74 „	— „
„	„	a	80 „	44 „	— „
„	„	a	40 „	24 „	— „
„	„		az ingyenes	4 „	— „

A tápintézetnek tagja lehet minden rendes nyilvános akademiai hallgató.* Ingyenes és 40 koronás pótdijas helyekre csak jeles vagy legalább jóosztályzatu és kifogástalan magaviseletü ifjak vehetők fel. ***Elégtelen osztályzatuak nem részesülhetnek dijfizetési kedvezményben.*** — Nem protestáns vallásuak, vagy rendkivüli hallgatók csak 140 korona egész dij fizetése mellett vétethetnek föl.

Az egész dijas helyért folyamodó, kérvénye mellett csak iskolai bizonyitványát (indexét) mutatja be. Ellenben a kedvezményes helyért folyamodó által, iskolai bizonyitványain kivül, a kérvényhez csatolandó: *a*) a maga és szülei szegénységi vagy vagyoni bizonyitványa; *b*) az illető lelkész ajánló levele, melyben a folyamodó családjának helyzete, (családtagok száma, kora, keresete stb.) feltüntetendő; *c*) a községileg hitelesitett adókönyvi kivonat.

Az esedékes dijak befizetése előtt a tápintézetben étkezni nem lehet. Bármely fizetési határidőben 3 napi késedelem a szülék értesitését, 10 napi késedelem a jótétemény elvesztését vonja maga ntán. A befizetett tápintézeti dijak kilépés esetén nem adatnak vissza. A tápintézetben az étkezés szeptember 4. napján kezdődik és tart a szorgalomszakok napjain junius utóljáig.

Bentlakásra a hittan- és joghallgatókat az akadémiai igazgató veszi fel; tandijkedvezményért és tápintézetért az akadémiai tanárkarhoz kell folyamodniok az illető dékáni hivatalok utján.

A hittanhallgatók figyelmét különösen felhivjuk a tiszántuli ev. ref. egyházkerület 1900. évi 288. számu végzésére, mely igy hangzik:

a) azok a szabályszerüen beiratkozott IV-ed éves hittanhallgatók, a kik akár a 7., akár a 8. félévre, vagy mint helybeli esküdtfelügyelők és köztanitók, vagy mint vidéki segédlelkészek kibocsátást nyerendenek, a félév végén való rendes kollokviumok idején, a többi hittanhallgatókkal együtt teljesen dijtalanul vizsgázhatnak. A kik ellenben erről a rendes terminusról elmaradnak, azok az iskolai törvények 6. és 7. §§-ai értelmében (21. lap) pótvizsgálatra utasittatván, az itt előirt dijfizetésre kötelesek;

b) a ki a javitó-, vagy pótvizsgálatra kitüzött időben alapos és esetről-esetre a tanárkar által elbirálandó indokok nélkül elő nem áll, az az illető tantárgyat ujra hallgatni köteles.

A kik a theol. alapvizsgálatra szeptember ötödikén elő nem állanak és elmaradásukat elfogadható hiteles orvosi bizonyitványnyal igazolni nem képesek: a

* A mennyire az engedélyezett létszámtól lehetséges. Szerk.

harmadik évre be sem iratkozhatnak s ha netalán az akadémiára felvétetnének, jótéteményekben egyáltalán nem részesülnek;

Rendkivüli hittanhallgatóul akadémiánkon senki fel *nem* vehető.

Az 1903—904. tanévben az akadémia igazgatója Dr. Erdős József theol. tanár; — a theologiai kar dékánja Csiky Lajos theol. akad., — a jogi karé pedig dr. Haendel Vilmos jogakad. tanár lesz.

KÖZÉLETÜNK.

Meghivó.

A tiszántuli ev. ref. egyházi értekezlet 1903. augusztus hó 27. napján, Máramarosszigeten tartandó közgyülésére. Tanácskozási ügysorozat: I. Augusztus hó 27. napján délelőtt nyolc órakor istenitisztelet az ev. reform. templomban. Predikátor *Erőss Lajos* debreceni theol. akad. tanár. Ezt követőleg II. Értekezleti közgyülés a „Vigadó" nagytermében az alábbi ügyrenddel:

1. Elnöki megnyitó. Tartja: Kiss Áron püspök, értekezleti egyházi elnök.

2. Az értekezleti közgyülés üdvözlése és pedig a máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegye nevében Szikszay Zoltán esperes által; Máramarossziget város részéről Szerémy György polgármester által; az ev. ref. egyház részéről Kovássy Ákos főgondnok által. Válaszol gróf Degenfeld Schomberg József egyházkerületi főgondnok, értekezleti világi elnök.

3. Titkári jelentés.

4. Az egyház és a társadalmi fejlődés. Felolvasás, tartja: Dr. Pap Tibor máramarosszigeti jogakadémiai igazgató.

5. Népies sajtó a református egyház szolgálatában. Előadó: Budai János berekböszörményi lelkipásztor.

6. Beteg hivek lelkigondozása. Előadó: Soltész Elemér nagybányai lelkipásztor.

7. A közgyülés tanácskozási ügyrendjének megállapitása.

8. Pályázat hirdetés „a lelkipásztorkodás . . ." cimü munka megirására.

9. A tagok létszámáról s a pénztár állásáról jelentés.

10. Tisztviselők és nagyválasztmányi tagok választása.

11. Inditványok, a melyek nyolc nappal a közgyülés ideje előtt irásba foglalva az elnökséghez benyujtandók.

12. Záró imádságot mond: Széll Kálmán nagyszalontai lelkipásztor esperes, értekezleti egyházi alelnök.

Előző napon augusztus 26 án este 6 órakor a főgymnasium gyülésztermében nagy választmányi gyülés fog tartatni. Ezen gyülésre egyházi értekezletünk tagjait és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghivja

Debrecen, 1903. évi julius 9-én.

A tiszántuli ev. ref. egyházi értekezlet elnöksége.

Tájékozásul.

1. A tiszántuli ref. egyházi értekezlet a máramarosszigeti ev. ref. egyház meghivása folytán, ez évi közgyülését augusztus hó 27-én városunkban fogja megtartani. Az értekezleti tagok elszállásolásáról az ev. ref. egyház gondoskodik. Felkéretnek tehát az értekezlet tisztelt tagjai, hogy folyó évi augusztus hó 15-ig a máramarosszigeti ev. ref. lelkészi hivatalhoz cimzett tudósításukban sziveskedjenek jelezni, hogy Máramarossziget re melyik vonattal érkeznek s kivánják-e, hogy elszállásolásukról gondoskodva legyen.

2. Az elnökség közbenjár a m. kir. kereskedelmi ministeriumnál, hogy a gyülésre utazó értekezleti tagok a M. Á. V. vonalain kedvezményes jegyet nyerhessenek. Kedvező eredmény esetén az értekezleti tagok igazolványaikat, — az ide intézett kérelemre — a máramarosszigeti ev ref. lelkészi hivataltól kaphatják meg.

3. Augusztus hó 26-án este fél 8 órakor fáklyászene lesz az elnökség tiszteletére s utánna ismerkedési estély az „Otthon" kávéház nyári helyiségében.

4. Augusztus 27-én reggel 7 és félórakor gyülekezés az ev. ref. lyceumban, a honnan az értekezlet tagjai együttesen mennek a közvetlen szomszédban eső ref. templomba és onnan az istenitisztelet végeztével a gyülési terembe.

5. Ugyanaz nap déli 1 órakor közebéd lesz a „Korona" vendéglő termében.

6. Délután félhárom órakor külön vonattal kirándulás a festői szépségü Rónaszékre, s ott az Apaffyféle só-akna megtekintése.

7. Este diszelőadás a „Városi szinkörben"-ben.

8. Ha az érkezők közül másnap némelyek a szlatinai termelés alatt levő só-aknát, vagy bérces vármegyénk, valamely szép fürdőjét, vagy a néhai b. e. trónörökös vadász-kastélyát óhajtják megtekinteni, erre szi ves utbaigazitást fog nyujtani a rendező-bizottság.

Az egész közgyülés bővebb programmja, minden jelentkezőnek vasut- és elszállásolási jegyével együtt később fog megküldetni

Kelt Máramarosszigeten, 1903. julius 9.

A máramarosszigeti rendező-bizottság.

KÜLFÖLD.

Francia egyházi szemle.

Az összes francia egyházakat legnagyobb mértékben foglalkoztatja napjainkban az állam és az egyház elválasztásának kérdése. Az a párt, mely keresztül vitte, hogy a tanitás ügyet a szerzetes rendek kezéből kivegyék, s ez által Róma államellenes nevelési irányának egészen véget vessenek, nem akar fél uton megállani, hanem a kormánytól kiakarja erőszakolni a concordátum felmondását, a mi a pápa merev magatartása folytán könnyen meg is történhetik. Combes miniszterelnök nem is csinál titkot belőle, hogy neki ez határozott szándéka. Nem régen ugyanis a senatusban mondta: „A concordátumot nem szándékozom felbontani a nélkül, hogy a lelkeket erre jól előre készitsük, ez keresztül nem vihető mindaddig, a mig csak világosan be nem bizonyul, hogy a katholikus papság azt kivánja és óhajtja. Ez esetben kikerülhetetlennek tartom, e nélkül azonban rossz volna, mert veszélyeztetné az államot." Eme határozott kijelentésből bátran következtethetjük, hogy a concordátum felmondása könnyen bekövetkezhetik, mert egy miniszterelnök nem szokott ilyen kijelentéseket tenni, ha a háta mögött jelentős többség nem áll, mely az általa követett irányt helyesli.

Ugyanakkor azt a fontos kijelentést is tette Combes, hogy az állam és az egyház egymástól való elvá-

lasztása csak idő kérdése. „Nem állitom — ugymond Combes — hogy az a kötelék, mely most az állam és egyház között megvan, egy napon el fog szakadni, azt sem mondom, hogy ez a nap nem messze van, csak azt mondom, hogy ez a nap még nem érkezett el.“ Combes nagyon is világosan beszél: ha a közvélemény megérleli az eszmét, ő kész rögtön az állam és az egyház elválasztását keresztülvinni.

A közvélemény pedig jelenleg, legalább is a protestánsok körében az, hogy ők bátran néznek az elválasztás elibe, ámbár aggodalmuk is van. Egyik ref. lap szerint, az elválasztás helyes lesz, ha a türelem alapgondolatából folyik, de helytelen lesz, ha a türelmetlenség lesz a jellemvonása. Nem kis agodalmat okoz az sem, hogy attól tartanak, hogyha az állam megszünteti az eddigi segedelmét minden egyházzal szemben, akkor a monarchikus államforma alatt, ha az esetleg visszaállittatnék, a katholikus egyház a mostani segedelmet bizonyosan ismét visszakapná, mig a protestánsok nem kapnának semmit.

Annyi azoban bizonyos, hogy az állam és egyház elválasztását a reformátusok bizonyosra veszik és már meg is kezdték az óvintézkedések megtételét arranézve, hogy az egyház nyugodtan és anyagi zavar nélkül fejlődhessék tovább. Minden egyházi gyülésen megbeszélés tárgyává teszik a teendőket. Általános intézkedéseik közé tartozik első sorban az, hogy az egyház javai összeirandók, s hogy minden egyház vessen számot az egyház szükségletivel, s a kiadások fedezésére szolgáló bevételekkel és már most kezdjék meg bizonyos alaptőke gyüjtését.

A protestáns irányu egyesületek, mint minden évben, ugy most is tavaszszal tartották meg gyüléseiket, melyeken a mult év eredményeiről beszámolnak. A nagyszámu egyesületek között elkezdve az evangélizáló társaságoknak részint helyi érdekü részint országos fajait, sok mindenféle egyesület müködik Franciaországban, melyek a társadalmi kérdések megoldását s a társadalmi bajok orvoslását tüzték ki célul. S ha meggondoljuk a dolgot, igazat kell adnunk francia hitsorsosainknak, a kik a társadalmi kérdéseknek protestáns szellemben való megoldásától a saját eszméik terjedését remélik és pedig teljes joggal.

Legnagyobb anyagi és szellemi erővel dolgozik a Központi evangélizáló társaság, melynek bevétele 482,726 frank volt, vagyis 31,000 frankkal több, mint az előző évben. Müködésének eredményéről a hivatalos jelentés csak átalánosságban emlegeti a nagy eredményeket, de részleteket és számszerü adatokat nem emlit. Több más oka között igen valószinü, hogy a számszerü adatok hiányának magyarázata abban is keresendő, hogy az evangeliumot szivesen hallgatják mindenütt, de az egyház tagjai közé már nagyobb meggondolás után lépnek, miután az egyház tagjai közé való tartozás ott is, akár csak nálunk, jelentékeny anyagi terhek elvállalásával jár. A mi késik azonban, nem mulik, s a jövőben a nagy áldozatkészséggel támogatott evangélizáció bizonyosan meg fogja hozni a maga kamatait.

A központi evangelizáló társaság állomásaival már egész Franciaországot behálózta. Az agensek nagyterületen szétszórt hiveket gondoznak, igy Ardennesben az egyik agens 564 hivőt gondoz 36—38 községben, a párisi osztály 9 ágense 4800 lélekre ügyel. Poitonben 3 ágens 100 helyiségben 2250 hivőt gondoz stb. Ebből is érthető, hogy milyen égető szükség van itt arra, hogy az ágensek száma növeltessék. A mult évben is gyarapitották ezek számát, 7 uj állomást szervezvén. A franciaországi evangéliumi társaságnak 123,500 frank bevétele volt s az evangélizáció mellett a klerikálizmus elleni küzdelem is céljat képezi. Különösen nagy tevékenységet fejtett ki Correzeben, de la Charenteben és de la Haute Vienneban. Legszembetünőbb haladást ért el Madrangesben, a hol még 5 évvel ezelőtt csak egy református pap volt, ma pedig már 9 pap müködik ott állandóan.

Tevékeny társulat a protestáns elemi oktatást előmozditó társaság is, mely a mult évben 144,518 frankot adott ki erre a célra. Összesen 116 elemi iskolát segélyezett 67,921 frankkal, 35,713 frankot pedig tanitók és tanitónők képzésére forditott.

Az evangelikus missiótársaság 578,101 frankot adott ki az evangélizációra. A népszerü evangéliumi missiótársaság látszólag hanyatlott, a mennyiben 11 állomást volt kénytelen megszüntetni anyagi eszközök hiányában, de tényleg csak egyet kellett bezárni, mert a többi 10 egyház maga viselte a további költségeket. A francia bibliatársaság 26,836 darab bibliát osztott szét.

A zsidók számára alakult evangelizáló társaság 1888. óta müködik csekély eredménynyel, minek oka abban keresendő, hogy a zsidók közt nehezen terjed az evangelium, továbbá csekély érdeklődés van iránta, holott helyesen jegyezte meg a társaság, hogy nagyobb sulyt fektetnek az evangeliumnak a pogányok közt való terjesztésére, holott a zsidók evangélizálása fontosabb volna. Akadályul szolgál az áttéréseknél az is, hogy vonakodnak a zsidók az áttérés által magukra vállalt terhektől, továbbá hogy az ujonnan áttért zsidókkal a keresztyének nem rokonszenveznek ugy, mint azt elvárnák. A szabad egyházak evangelizáló társasága 59,368 frankot adott ki s 5 uj állomást szervezett. Az 1820. óta fenálló párisi bibliatársaság 9000 darab Szentirást, vagy annak részletét adta el. Több egyesület munkálkoda az alkoholizmus terjedésének meggátlásán. Ilyen a francia kék kereszttársaság, mely 2949 taggal birt, összesen 159 felolvasást tartott. A francia alkohol ellenes egyesület pedig 1600 körben már 50,000 tagot számlál.

Szépen gyarapodik a diakonissza egyesület is, 1902-ben 359 beteget vett fel és bevétele 157,718 frank volt.

Ezen és még ezenkivül sok más egyesület bevételei legnagyobb részben közadakozásból folynak be. Bámulhatjuk mi magyarok azt a nagyfontosságu áldozatkészséget, mely ugylátszik, hogy Franciaországban évről-évre gyarapodik, mig nálunk már hanyatlóban van. Igy pl. a központi evangélizáló társaságnak még 1892-ben csak 309,000 frank volt a bevétele, 1898-ban 402,000 frankra emelkedett s már 1903-ra 513,000 frankot irányozott elő.

A franciaországi forrongó vallási állapotokat, s az eszmék küzdelmét mi sem jellemzi jobban, hogy immár atheista apostolok is tartanak felolvasásokat, a református pap azonban legtöbb helyen felveszi velők a vitát és legalább a lapok állitása szerint a hallgatók a papnak adnak igazat az atheistával szemben. Szomoru jelenség mindenesetre, ha már nyiltan fel mernek lépni a vallásos életet felforgató elemek és kétségbeesett eljárásnak nevezhető az, a mi egy ilyen atheista felolvasás után történt egy helyen, hogy t. i. az elemi iskola tanitója tanitványait megszavaztatta egy ilyen felolvasás után s tanitványai az összes szavazatokkal egy ellenében az atheistával szemben a papnak adtak igazat. Az atheismus ugy látszik, hogy már mély gyökeret vert

a francia talajban, mert a Cevennesek ref. papsága legutóbbi gyülésén kimondotta, hogy az atheisták rendszeres felolvasásai ellen védekezni kell és ezeknek a támadásaira alaposan meg kell felelni, ezért óhajtják, hogy az atheisták elleni védekezésre legyenek arra kijelölt kiváló férfiak, kiknek egyedüli feladata az legyen, hogy egész Franciaországban küzdjenek felolvasásaikkal és más uton az atheismus ellen.

Folytonos tanácskozás tárgyát képezik a szétszórva, olyan helyeken élő reformátusok is, a kik más vallásuak közt lelkigondozás nélkül az egyházra nézve előbb-utóbb elvesznének. Erre nézve azt határozzák legtöbb helyen, hogy ezekről folytonosan statisztika készitendő, s azoknak lelkiszükségleteiről is lehetőleg gondoskodni kell. (Nálunk magyaroknál is sok ilyen, lelkigondozás nélkül maradt hivő vesz el egyházunkra nézve, mi is sokat megmenthetnénk azok közül, ha ezeket is számon tartanók.)

Sok református pap nagyon egyszerü eszközökkel, de mégis sikeresen munkálkodik a hitelet megszilárditásán. Valamelyik iskolatermet minden szombaton este és vasárnap nyitva tartják és ott vallásos iratokat, hirlapokat, francia irodalmi remekeket s más erkölcsépitő olvasmányokat tesznek ki a munkások és szegényemberek számára, hogy olvashassanak. Egyik pap azt mondja, hogy községében az első hónapban összesen csak 20 személy forduit meg a teremben, már a második hónapban megkétszereződött az olvasók száma.

Ime példa rá, hogy nekünk magyar reformátusoknak sem kellene mindig az anyagi eszközök hiányát emlegetni, ha a belső vallásosság és az egyházhoz tartozandóság ápolását akarjuk előmozditani, nálunk is vannak iskolatermek, sőt könyvekre, lapokra sem kellene kiadni semmit, összeadakoznák azt nálunk is a hivek, ugy a mint a franciáknál látjuk. Gondoljuk meg, hogy ilyen intézkedésekkel különösen a falvakban menynyi léha időtöltést, erkölcstelen beszédek hallgatását, s más lelket ölő veszedelmet akadályozhatnánk meg, s bizonyára sokkal hozzájárulnánk az egyház tagjai közt annak a meggyőződésnek az ápolásához, hogy az egyház valóban lelki gondozója a hiveknek.

B. J.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Felhivás.** ***Lapunk hátralékos olvasóit sürgősen kérjük fel, hogy az előző időről, valamint a megkezdődött 2-ik félévről szivesked jenek az előfizetési dijakat külön felhivás nélkül haladéktalanul beküldeni.***

— **Alsókéked.** Abaujmegye e kénes fürdőjében julius 14-én tartották az abauji református egyházmegye lelkészei és tanitói a szokásos évi nyári mulatságot, a jövedelmet a s.-pataki főiskolában tanuló szegény sorsu abauji ifjak egyházmegyei segélyalapja javára rendelvén. Az idő éppen kedvezőleg ütött ki. Jelen voltak e napon a tiszai két püspök, u. m. Kun Bertalan és Kiss Áron. Őket a lelkészi kar vette körül s az esperes Révész Kálmán szivélyes szavakkal üdvözölte, ritka tünemény két püspöknek együtt jelenléte. Meleg szavakban hangzott a válasz. Délután az erdőben, este a táncteremben folyt a mulatság. Az esperes a diszelnök volt, vezető elnök pedig a szerény Füzy János gönci lelkész. A nők között az egész megyében általánosan tisztelt Füzy Jánosné vonta maga felé a közfigyelmet, hiszen ő ugy ismeretes, mint a ki mintaképe a papnéknak. A mulatság szépen sikerült. Teljes bevétel volt 410 korona. A fürdő vendégei a két jóltevő Melczer bárónő, Kun Bertalan püspöknek kastélyában ajánlt fel szobát, nem lévén üres szoba már. Szép itt e két dolog t. i. a lelkészek és tanitók ragaszkodó hálája főiskolájok iránt s a szegény tanulók segélése. A másik dolog mely példát ad: nem rontanak vasárnapot, kedden tartották a mulatságot, ez példaadás is lehet. A szép mulatság tán elnézhető vasárnap délután estig. De oly közönség, mely zártkörüleg hiva van s a képzett osztályhoz tartozik, az hétköznap is megjelenhet, és sem a lelkész, sem az egyház nem zavarja fel a vasárnapot földi zajával. Nálunk a vasárnap eszméje ugy is holt állat, fel kell támasztani halottaiból.

— **Miniszteri elismerés.** Főiskolai tanitóképző- és a helybeli egyház tanitónőképző intézetének működéséről a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a szokásos jelentés felterjesztetvén, a miniszter elismeréssel vette azt tudomásul, s az elért gazdag eredményért köszönetét is nyilvánitotta. E két intézetünk tagadhatatlanul olyan magaslaton áll, hogy a legelsők közt foglalja el a helyet a hasonnemü hazai tanintézetek közt.

— **Káplántartási költség.** Az ápril—juniusi évnegyedre a következő káplántartási költségek utalványoztattak egyházkerületünk kebelében: Tiszalök, Józsa, Szemlak, Szamosdob, Fábiánháza, az eddigi rendes összeggel; Öry Tamás részére Tiszakóród 121 k. 25 f. Szobonya József Járni 62 k. 50 f., özv. Lápossy Jánosné Tiszaeszlár 125 k. özv. Fekete Károlyné Tivadar 125 k. özv. Takács Gyuláné Rohod 104 k. 17 f., Az egyházkerületi pénztár a nyugtának való nyomtatványokat szétküldte, melyek felbélyegzés és aláirás után, az esperesi hivatalhoz terjesztendők fel hitelesités végett, a honnan az egyházkerületi pénztárhoz lesznek juttatva. A nyugták vétele után a pénz postára lesz adva.

— **Tanári alkalmazás.** A kisujszállási főgymnasium igazgató tanácsa a rajzológeometria tanszékére Szunyoghy Farkast alkalmazta helyettes tanárnak.

— **Értesitésül.** Többek kivánságára az Egyesült Államokban szolgáló Kuthy Zoltán lelkész cimét a következőben közöljük: Rever. Zoltán Kuthy pastor of America New-York. U. S. 121. Sevent Street.

— **Kongrua.** A 2-ik félévi lelkészi fizetéskiegészitő illetményeket az egyházkerületi pénztár már jó részt szét küldte, még pedig az egyházkerület ide vonatkozó egyenes határozata alapján egyenként az arra jogosult lelkészek kezéhez. A pénztári hivatal sürgeti a még be nem küldött nyugtákat, hogy a számadást kellő idejére elkészithesse.

Tartalomjegyzék: A cél felé. F. Varga Lajos. — Tárca: A mult és a jezsuiták. Kelemen Ferencz. — A kultusz. Öry Tamás. — Tanügy: Tájékozásul az 1903–4. iskolai évre. — Közéletünk: Meghivó. A máramarosszigeti rendező bizottság. — Külföld: Francia egyházi szemle. B J. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

PÁLYÁZAT

az *aradi* ev. reform. *segédlelkész-vallástanári* állásra.

Fizetés lakáspénzzel együtt: 1600 korona havi előleges részletekben.

Kötelesség: 1. vallástanitás a különböző iskolákban az egyháztanács által megállapitandó órarend mellett. (Maximum 24 óra) Szebb és ismertebb énekek

begyakoroltatása a rendes órák alatt. Gáj külvárosban két hetenként (okt.—jun.) vasárnap délután istenitisztelet tartása. Felváltva rendes segédkezés a lelkészi szolgálatok végzésében.

A választás érvénye 3 évre szól, az első év próba évnek tekintetik. Évenkénti szünidő 1 hónap.

Kérvények legalább 1 lelkészképesitő és szolg. bizonyitvány melléklésével f. évi *aug. 1-ig* alulirotthoz küldendők. Az állás aug. 15-én elfoglalandó.

Arad, 1903. julius 15.

Csécsi Imre,
reform. lelkész.

Pályázat.

A *békési* államilag segélyezett ev. ref. főgymnasiumnál betöltendő *természetrajz-földrajzi* tanári állásra pályázat hirdettetik, melynek javadalma 2400 k. törzsfizetés és 400 k. lakáspénz. Az állás betöltése a vallás- és közokt. ministerium jogkörébe tartozik, a kérvények tehát ahoz intézendők. Az alkalmazandó tanár egyelőre ideiglenes minőségünek tekintetik.

Szükség esetén helyettes tanár alkalmaztatik 1600 k. dijazás mellett. Mig a tanintézet teljesen el nem lesz látva tanerőkkel, köteles lesz heti 20—23 órán tanitani és pedig szaktárgyain kivül más rokon tantárgyat is.

Csak ev. ref. vallásu tanárok és tanárjelöltek pályázata fogadtatik el.

A pályázati kérvények az életkort, vallást, végzett tanulmányokat, eddigi szolgálatot, védkötelezettséget és egészségi állapotot igazoló okmányokkal ellátva, augusztus 14-ik napjáig a *főgymnasium igazgatóságához* küldendők.

Megjegyeztetik, hogy annak idején az állammal kötött szerződés értelmében 2600, 2800, 3200 és 3600 koronás törzsfizetések is fognak rendszeresittetni. Békés, 1903. julius hó 12.

A főgymn. igazgatótanács elnöksége.

Pályázat.

A tiszaföldvári egyház pályázatot hirdet káplántanitói állásra.

Javadalom: 1. Készpénz 87 kor. 20 f. 2. 21·76 hliter buza ötévi váltságára 255 k. 3. 10·24 hliter árpa 5 évi váltság ára: 64 kor. 4. $^1/_2$ telekföld, minden illetményével, adóját az egyház fizeti: 780 kor. 5. Ismétlő iskolások tanitására: 30 kor. 6. Mindennapi iskolába járó tanulóktól 4—4 kor. 5 évi átlaga 265 kor. 7. Lakbér 200 kor. 8. Legátusok ellátásáért 31 kor. 80 f. összesen: 1713 kor.

Kötelessége: a IV. V. VI. fiu oszt. vezetésén kivül, az urvacsora kiszolgáltatásánál segédkezni szükség esetén keresztelni, esketni, temetni, az istenitiszteletet végezni.

Megjegyeztetik: 1. ezen javadadalomból az 5-ik és 8-ik pont alatt jelzett összegek a kötelességek megszüntével elesnek. 2. Egyháztanács ezen javadalmat készpénzre akarván változtatni, annak engedélyezéseért a felettes hatóságnál kérvényezni fog, az idevonatkozó egyhm. határozatnak megválasztott magát alávetni tartozik... Ezen javadalom után 1360 kor. nyugdijigény biztosittatik s változtatás esetén a javadalom 1651 kor. 3. Egy évig az ó szölöbeli imaterem-ben vasárnap délelöttönként predikálni köteles, ezért külön javadalma: 200 kor. ezen kötelesség megszüntével, a javadalom is megszünik.

Csak okleveles egyének pályázhatnak s a pályázati kérvények jul. 31-ig a lelkészi hivatalhoz küldendők. Tiszaföldvár, 1903.

Tóth Bertalan,
ev. ref. lelkész.

Pályázat.

A *hajduhadházi* ev. ref. egyház pályázatot hirdet:

I. Egy *káplántanitói állásra. Fizetés*: 1. 1100 k. 2. 100 k. lakbér, 3. 8 köbméter kemény tüzifa, a lakáshoz szállitva. 4. Két osztály vezetése esetén 100 k. pótlék, 5. Lelkész melletti segédkezésért 200 k.

Kötelesség: Ez időszerint a II-ik fiu osztály, de az iskolaszék által kijelölt bármelyik osztály, vagy osztályok vezetése. Lelkész mellett urvacsoraosztáskor segédkezés, lelkész akadályoztatása esetén a lelkészi teendők végzése.

II. *Két tanitói állásra*, melyekre nők is pályázhatnak. *Fizetés*: 1. 1000 k. 2. 100 k. lakbér. 3. Két osztály vezetése esetén 100 k. pótlék. Jó eredményü müködés helyüresedéskor 1260 k. értékü jobb fizetésre elölépést biztosit. *Kötelesség*: Az isk. szék által kijelölt osztály, vagy osztályok vezetése. A végleges állandósitás mindhárom állásnál egy évi sikeres müködés feltételéhez van kötve. Kellöen felszerelt kérvények Szabó Lalos ev. ref. lelkészhez küldendők augusztus 10-ig.

Hajduhadház, 1903. julius 11. *Szabó Lajos*,
lelkész.

Pályázat

a biharudvari-i ev. reform. egyház segédtanitói állomására.

Javadalom: Egy szobából álló lakás az iskola épületében közvetlen a tanterem mellett és 800 korona készpénz pontosan elörefizetve.

Kötelesség: a II. és III. osztályu fiiskola tanterv szerinti vezetése.

Felszerelt kérvények folyó évi augusztus 1-ig alólirotthoz küldendők. Az állomás augusztus 31-én elfoglalandó.

Biharudvari, 1903. Julius 16.

Szabó Imre.
ev. ref. lelkész.

1—2.

Pályázati hirdetmény.

A nyiregyházi ev. ref. egyháztanács pályázatot hirdet a 3-ik tanitói állásra.

Ez állás javadalma 1. 800 kor. fizetés havonként részletekben kiszolgáltatva az egyház pénztárából, megjegyeztetvén, hogy ez összeget az államsegély fedezi. 2. lakás, vagy e helyett 400 kor. szintén havi részletekben kiszolgáltatva. 3. kántori stóla, mely minden eltemetett halott után 2—2 kor.

Kötelessége a tanitónak 1. azon osztályoknak tanitása melyeket az egyháztanács megjelöl. 2. a kántori teendők végzése. 3. az ev. ref. dalegylet vezetése. 4. tanitványaitól a tandij beszedése.

Ez állásra a pályázatok f. évi augusztus hó 29. napjáig (d. u. 5 óra.) beadandók az ev. ref. egyháztanácshoz cimezve.

Nyiregyháza, az 1903. julius hó 12-én tartott egyháztanácsi gyülésből.

Dr Bartók Jenő,
lelkipásztor.

1—2.

Pályázati hirdetés.

A debreceni ev. ref. egyház pályázatot hirdet négy tanitói állásra. Fizetés: alapfizetés ezerkétszáz korona; ötödéves korpótlék százhusz korona hatizben évnegyedes részletekben előre fizetve; a várostól lakás vagy nős tanitó részére négyszáznyolcvan korona, nőtlen tanitó részére kétszáznegyven korona lakpénz és nős tanitó részére tizennégy köbméter, nőtlen tanitó részére tiz köbméter tüzifa beszállitva.

Kötelesség: egy vagy két osztály, rendkivüli esetben több osztály tanitása a tiszántuli ev. ref. egyházkerület által megállapitott tanterv szerint. Megjegyeztetik, hogy a meg választandó tanitó azt a tanitói állást lesz köteles elfogadni és betölteni, melyet részére az iskolaszék ki fog jelölni, továbbá, hogy a debreceni ev. ref. tanitók segélyegyesületének kötelezett tagja lesz.

A kérvényhez csatolandók: a) keresztlevél; b) oklevél, c) időrendben esperesileg megerösitett szolgálati bizonyitvány, d) legujabb keletü orvosi bizonyitvány, e) az állam vagy más felekezet tanitóképző intézetében nyert oklevél mellett a vallástanból és az egyházi éneklésből s ezek tánitási módszertanából valamelyik ev. ref. egyházkerület tanitóképesitő bizottságától nyert bizonyitvány.

A pályázati okmányok 1903. évi aug. hó 10. napján d. u. 5 óráig az ev. ref. egyház iktató hivatalába (Egyháztér 17. sz.) küldendők vagy adandók be. A megválasztandó tanitó a f. évi szept. hó 1-sö napján állását elfoglalni köteles. Utó és költözködési költségei, ha ezek igazoltatnak, megtérittetnek.

Kelt Debrecenben az ev. ref. egyház presbyteriumának 1903. évi julius hó 12-ik napján tartott gyüléséből.

Kiss Albert,
h. lelkész-elnök.

Simonffi Imre,
kir. tanácsos főgondnok.

Somogyi Pál
főjegyző.

A nyári idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállitó

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbizhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapittatott 1845-ben.

Nyomatott: Hoffmann és Arnovitz könyvnyomdájában, Debrecenben, főpiac, a főpostával szemben.